

In de rubriek **Pedagogisch Nieuws** bespreekt steeds een andere medewerker van het **Amsterdams Centrum voor Kinderstudies (ACK)** belangrijke en actuele ontwikkelingen in het gezin, op school, of in de instelling. Ditmaal een bijdrage van **Marjoke Rietveld-Van Wingerden**, universitair docent **Opvoedingsfilosofie en Onderwijs-pedagogiek** aan de **VU Amsterdam** en lid van het **ACK**.

P E D A G O G I S C H N I E U W S

Metten is weten?

Marjoke Rietveld-Van Wingerden

Er is de laatste halve eeuw op het gebied van de psychopathologie van kinderen heel wat onderzoek verricht en daarmee zijn ook de mogelijkheden voor de diagnostiek toegenomen en uitgebreid. De website van het Amsterdams Centrum voor Kinderstudie (www.ack.nl) presenteert vele onderzoekers met hun publicaties over uiteenlopende onderwerpen als autisme, dyslexie, kindermishandeling en gebrekkige gewetensontwikkeling.

In de beginjaren van de academische pedagogiek was het wat de diagnostiek betreft pionieren. Onderzoekers waren er nog weinig, en het testmateriaal moest nog grotendeels ontwikkeld worden. Aan de Vrije Universiteit heeft Jan Waterink op dit gebied baanbrekend werk verricht. Hij behoorde tot de eerste generatie Nederlandse pedagogen aan universiteiten en werd in 1926 benoemd als hoogleraar pedagogiek. Een van zijn eerste daden was de oprichting van een psychotechnisch laboratorium (1927) voor het testen van kinderen en volwassenen. Dit laboratorium zou zelf tests ontwikkelen en nam bestaand materiaal over van andere instituten in binnen- en buitenland. Een volgende stap was in 1931 de oprichting van het Paedologisch Instituut voor de observatie en diagnostiek van 'abnormale' kinderen. Kinderen kwamen hier doorgaans terecht nadat ze met hun ouders op Waterinks spreekuur waren geweest. Als de situatie ernstig genoeg was, dan adviseerde hij opname in het PI, zoals het instituut vaak werd aangeduid. Twee

jaar geleden verscheen van dit instituut een historische publicatie *Een bijzondere plek voor buitengewone kinderen*. Kinderen die hier waren opgenomen werden getest in het psychotechnisch laboratorium. Een belangrijk doel was het vaststellen van de intelligentie, waarvan Waterink een brede opvatting huldigde: intelligentie had niet alleen te maken met cognitie en cognitieve vaardigheden, zoals standaardtests toen maten, maar ook met accuratesse, snelheid van werken, concentratie, motoriek en motivatie. De toen veelgebruikte standaard-intelligentietest van Binet en Simon uit 1905 vond hij dan ook veel te beperkt en moest daarom worden aangevuld met andere. Het laboratorium ontwierp bijvoorbeeld het touwbord: een touw diende langs een vast parcours getekend op een zwart bord met spijkers te leiden, hetgeen een precies werkje was dat inzicht, een goede motoriek en nauwkeurigheid vereiste. Een ander doel van het onderzoek was het vaststellen van de persoonlijkheid van het kind. Daarvoor was de Rorschach- of vlekentest een belangrijk middel, maar ook het ontleden van het handschrift.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam men terug van dit toch vrij eenzijdige testen. Observatie kwam centraal te staan. Voor dat doel werd er een speelkamer ingericht met een one-way-scherm. De eerste attributen die de speelkamer binnen kwamen, waren een poppenhuis, zand-

bak en waterbak. Het spelen was niet alleen bedoeld om vast te stellen wat er mogelijk met het kind aan de hand was, maar ook als therapie. Een geïnterviewde oudpupil die in de jaren vijftig enkele jaren op het instituut doorbracht, merkte op dat de waterbak hem over zijn angst voor water moest heen helpen. Een ander vertelde hoe zijn ouders soms door de spiegel meekeken met de psycholoog, waarna zijn moeder opmerkte: 'Zie je wel, je kunt wel spelen.' Daarnaast werden projectietesten belangrijker: hoe ervoer het kind zijn omgeving en zijn plaats in het gezin van herkomst? De dorpentest moest dit bijvoorbeeld boven tafel halen: poppetjes die ouders konden voorstellen en huizen, stoelen en andere attributen uit het dagelijks leven mocht het kind naar eigen believen rangschikken, waaruit dan conclusies getrokken konden worden. Testen werden ook meer gestandaardiseerd. In deze jaren was Het gulden boek in de roulatie, een voor intern gebruik bedoelde opsomming en uitwerking van op het PI gebruikte testen en hun codering. Een ervan was een test met een speelgoedbeer, waarbij het kind de opdracht kreeg deze drinken te geven. Bracht het netjes de beker naar de mond van de beer of duwde het de kop van de beer in de beker?

Met deze verandering in diagnostiek kwamen ook ouders meer binnen het blikveld. Aanvankelijk vooral als een te bewerken veld in de gezondmaking van het

kind. Zij moesten overtuigd worden van het nut van de behandeling en tot inzicht komen hoe hun eigen gedrag debet was aan dat van het kind. Nadat Professor Jan de Wit de leiding van het PI in 1961 overnam, werden ouders steeds meer ingeschakeld als onderdeel van de therapie. Behandeling van het kind zou zinloos zijn als daarbij de andere gezinsleden niet werden betrokken. Men ging over 'cliëntensysteem' praten; het probleem van het kind moest niet geïsoleerd van het gezin van herkomst bekeken worden. Ouderbegeleiding en gezintherapie deden hun intrede evenals video-hometrainingen; familieleden draafden op om mee te doen aan muziektherapie en andere therapieën. Er kwamen cliëntbesprekingen waaraan alle disciplines die bij de behandeling betrokken waren, inclusief de onderwijzer van het kind, deelnamen. Het meten van kinderen door middel van tests had plaats gemaakt voor interdisciplinaire diagnostiek en therapie, waarin psychologen, later ook psychiaters, pedagogen, leerkrachten, logopedisten, speltherapeuten, maatschappelijk werkers en ouders betrokken waren. Men was tot het inzicht gekomen dat meten alleen lang niet altijd tot zeker weten leidt.

Marjoke Rietveld-Van Wingerden (red.) (2006). *Een buitengewone plek voor bijzondere kinderen. Driekwart eeuw kinderstudies in het Paedologisch Instituut te Amsterdam (1931-2006)*. Zoetermeer: Meinema